

מדוע סודרה מסכת קידושין לאחר מסכת גיטין?

...ונשארה השאלה מדוע איחר קידושין, והיא היותר ראויה להקדימה, ומקומה היה לו להיות לפני כתובות. ואם תאמר שלא קבעה לפני כתובות כדי שלא יפריש בין יבמות לכתובות, הואיל ושתייהן עניין אחד, רצוני לומר: כניסת האשה, ונמשכו לו הדברים כמו שאמרנו – על כל פנים היה לה להיות לפני גיטין, כדי שיהיה הסידור: קידושין ואחר כך גיטין, לפי סדר. ותשובת זה, שהוא אמנם עשה כן בעקבות סדר הכתוב, אשר דיבר בגרושין לפני הקידושין, והוא אמרו יתעלה: "וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו, ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", ומאומרו "והיתה לאיש אחר" למדנו פרק מפרקי הקידושין, כמו שהתבאר: "מקיש הויה ליציאה" וכו'. (רמב"ם, הקדמה לפיהמ"ש, מהד' הרב שילת)

...ובכלל ימצא המעיין כי כל הטעמים והנמוקים שכתב הר"ם הם כדרושים נאותים לכל חפצי הדורש, ולו גם נסדרו המסכתות בסדר אחר יוכלו כמו כן להשלב בדרוש. (הר"ר מרגליות, יסוד המשנה ועריכתה, עמ' כו)

לדוגמא: הנה כתב הר"ם שלכן נסדרה מס' גיטין לפני קידושין מפני שהיה רצונו לילך על סדר הכתוב דכתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר, והנה כתוב זה הרי הוא מדבר בקידושין שניים אחרי שהוקדמו קדושיה הראשונים כי יקח איש אשה וגו'. (הערה ה' שם)

אולם המתבונן ימצא בכל סדר משנה סדר מלאכותי, כי מה דאפשי מפרש ברישא (נדריים ב), שהקדים רבי בכל סדר המסכתות הכוללות פרקים יותר לפני המסכתות הקטנות. ועל יסוד זה נבין אשר סידר איזה מסכת באחרונה בעוד אשר בהגיון לה משפט הקדימה על המסודרת לפניה, כאשר סידר ראש השנה אחרי יומא וסוכה שתמה על זה השואל את רב שרירא גאון, וכן קדושין אחרי גטין וכאלו שנדחק בהם רבינו הגדול הר"ם ז"ל... כן תתקיים ההנחה הזאת מבלי יוצא מן הכלל בסדר נשים. שבראשו יבמות כוללת ט"ו פרק, אחרי כתובות י"ג פרק, אחרי נדריים י"א פרק, אחרי נזיר ט' פרקים, אחרי סוטה ט' פרקים, אחרי גטין ט' פרקים, ובסופו קדושין ד' פרקים. (הר"ר מרגליות, יסוד המשנה ועריכתה, עמ' כו-כז)

ועל דרך המליצה נאמר, שאומרים לו לאדם לפני שנושא אשה: לעולם הדלת פתוחה לפניך להתנתק מקשר זה, ואין חירותך ניטלת ממך על ידו. (שלא כאותן דעות נכזבות מאומות העולם). ידיעה מקדימה זו כשלעצמה מהווה תנאי ובסיס מוקדם ליציבותם של הקדושין וקיומם. (ראה ב'איש וביתו' פרק ו).

(מתוך: יוסף דעת על מסכת גיטין)

וסידר גיטין בין כתובות לקידושין ארמז הן ישלח איש את אשתו וגו' ושוב אלי נאום ה' כי אחר הגירושין יהיה לנו קדושין חדושין עד וארשתיך לי לעולם כי נהיה ארוסה לעולם חביבה כל שעה כשעה ראשונה כארוסה.

(חידושי חתם-סופר על מסכת גיטין)